

GRADACIJSKO PRIREDJE V SLOVENSKEM KNJIŽNEM JEZIKU

Kot gradacijske označujemo semantične odnose, ki »... so v izpovedi označeni z neenakostjo prvin konstrukcije, večjo vrednostjo ene prvine v primerjavi z drugo, izpovedjo rasti ali oslabitve podane vsebine¹.«

Gradacija kot poseben tip semantičnih odnosov v parataktičnih konstrukcijah do nedavnega ni bila obravnavana. Tudi današnje obravnave paratakse zmeraj ne uvrščajo gradacije v poseben tip semantičnih odnosov in prištevajo take konstrukcije k protivnim ali vezalnim².

Gradacijske konstrukcije so kot poseben parataktični tip začeli ločevati češki in slovaški jezikoslovci³.

F. Kopečný in V. Šmilauer sta se pri analizi gradacije oprla samo na semantiko in ločila gradacijo in degradacijo, to je, rastoče in padajoče stopnjevanje; J. Bauer, M. Grepl in J. Blažek pa gradacijo obravnavajo tudi s formalne strani in ločujejo dva tipa strukturalno-semantičnih gradacijskih konstrukcij⁴:

- 1) »*plati A, a nadto plati (i) B*«
- 2) »*(nejen) neplati A, nýbrž naopak plati B*«.

V slovenščini sta gradacijo kot poseben tip parataktične konstrukcije prvič izločila J. Toporišič in V. Lamut⁵. Pri raziskovanju gradacije sta se v glavnem oprla na semantiko in ločila analogno kot F. Kopečný in V. Šmilauer rastočo in padajočo gradacijo; v njunih obdelavah manjka formalni opis gradacije.

¹ B. Zinkiewicz-Tomankowa, *Spójniki parataktyczne wyrażające stosunki gradacyjne we współczesnym języku rosyjskim*, Prace Językoznawcze, Zeszyty Naukowe UJ CLXIX, 1968, 233—243. s. 233.

² Prim. npr.: S. C. Dik, *Coordination*, Amsterdam 1968. 12. 6.; L. Bednarczuk, *Indo-european Parataxis*, Kraków 1971, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej. 6. 1. 3.; L. Bednarczuk, *Zasadnienia formalnej klasyfikacji spójników*, Lingua Posnaniensis-X, 1964, 79—90; K. Polański, *Składnia zdania złożonego w języku gornoluzycckim*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967, 3. 3. 3.; M. N. Peterson, *Sojuzny v russkom jazyke*, Russkij jazyk v škole, 5, 1952; A. N. Gvozdev, *Sovremennyj russkij literaturnyj jazyk*, t. II, *Sintaksis*, Moskva 1958, s. 137; A. Bajec, R. Kolarič, M. Rupel, *Slovenska slovnica*, Ljubljana 1956, s. 300—301; itn.

³ Prim.: J. Bauer, *Russkie sojuzy v sopostavlenii s češskimi*, Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské university, r. VI, 1957, A. 5.; J. Bauer, *Vývoj stupňovacího souvětí v češtině*, Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské university, 1956, A. 4., s. 24—36; I. Blažek, *Stupňovací spojení v češtině*, Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské university, XI, 1962, A. 10.; F. Kopečný, *Základy české skladby*, Praha 1958, s. 260; V. Šmilauer, *Novočeská skladba*, Praha 1947, s. 377—384.

⁴ I. Blažek, cit. delo; isto J. Bauer, M. Grepl, *Skladba spisovné češtiny*, Praha 1964 (*Učební texti vysokých škol*), s. 277.

⁵ Glej: J. Toporišič, *Priredni odnosi v slovenskem knjižnem jeziku*, Jezik in slovstvo XIII, Ljubljana 1968, s. 184—192; J. Toporišič, *Slovenski knjižni jezik IV*, Maribor 1970, s. 84, 91—92; V. Lamut, *Stopnjevalno ali gradacijsko priredje*, Jezik in slovstvo XIV, Ljubljana 1969, s. 48—51.

V slovenščini nastopata v stopnjevalnih konstrukcijah dva tipa kazalcev združitve in odnosov:

1) dvočlenski gradacijski vezniki:

- ne samo // le — ampak (tudi),*
- ne samo // le — marveč (tudi),*
- ne samo // le — temveč (tudi),*
- ne samo — tudi,*
- ne samo // le — nego tudi*
- ne samo // le — temveč celo,*
- ne samo // le — marveč predvsem;*

2) enočlenski gradacijski vezniki:

tudi, pa, in, a, ampak in asindeton,

pri čemer so nekateri od teh veznikov ojačeni s členkom *tudi*, še ali z drugimi leksikalnimi prviniami.

Stavki z dvočlenskimi gradacijskimi vezniki

Najproduktivnejši kazalci združitve so dvočlenski gradacijski vezniki, ki neposredno izražajo gradacijske odnose; gradacijo napoveduje in vpeljuje prvi člen veznika. Taki vezniki pogojujejo dvočlenskost in zaprtost gradacijske konstrukcije (glej formule). Zelo važna prvina v dvočlenskem vezniku je negacija. Po zanikanju prislova *samo* ali *le* nastane situacija, ki zahteva dopolnitev izpovedi, ki se začeneja s protivnim veznikom *ampak*, *marveč*, *temveč*. Vezniki so lahko dodatno ojačeni z gradacijskimi *tudi*, *celo*, *predvsem* itn. Prvi element dvočlenskega gradacijskega veznika napoveduje, da bo prvemu stavku sledil drugi, važnejši.

Ta tip stavčnih zvez shematično lahko predstavimo s pomočjo naslednjih formul:

$$(1) [X + \text{neg} + Y + \left\{ \begin{array}{l} \textit{le} \\ \textit{samo} \\ \textit{zgolj} \end{array} \right\} + Z] + C + [U + \left\{ \begin{array}{l} \textit{tudi} \\ \textit{predvsem} \\ \textit{celo} \end{array} \right\} + W],$$

kjer so:

X, Y, Z, U, W $\longrightarrow$ poljubne prvine (tudi $\emptyset$);

$$C \longrightarrow \left\{ \begin{array}{l} \textit{ampak} \\ \textit{marveč} \\ \textit{temveč} \\ \textit{nego} \end{array} \right\};$$

$$\text{neg} \longrightarrow \left\{ \begin{array}{l} \textit{ne} \\ \textit{ni} \end{array} \right\};$$

$$(2) [X + \text{neg} + Y + \left\{ \begin{array}{l} \textit{ampak} \\ \textit{temveč} \\ \textit{marveč} \end{array} \right\} + Z] + C + S,$$

kjer so:

X, Y, Z —————> poljubne prvine (tudi $\emptyset$);

C —————> $\left\{ \begin{array}{l} \text{ampak} \\ \text{temveč} \\ \text{marveč} \end{array} \right\}$;

neg —————> $\left\{ \begin{array}{l} \text{ne} \\ \text{ni} \end{array} \right\}$;

Primeri:

Stavki, povezani z veznikom *ne // ni le // samo* — *ampak tudi*:

Dobil je ne le večerjo, ampak tudi prenočišče. (S) — *Znamo ga ne le piti, ampak tudi nesti.* (TP) — *Zame je bila to ne le sreča, ampak tudi čast.* (TS) — *Poljubljali so mu ne le desno, ampak tudi levo roko.* (TS) — *Najzanimivejši med njimi je Tirolec Osvald Wolkenstensi (1. pol. 15. stol.), ki ni le uporabil več slovenskih rečenic v večjezičnih pesmih, ampak je navajal tudi slovenščino med desetimi, ki jih obvlada.* (KO)

Moral je živeti ne samo s telesom, ampak tudi s fantazijo in premišljevanjem. (TS) — *Ne samo nasledniki Davidovi, ampak tudi on sam je že čutil slikarsko puščobnost skrajnega vztrajanja pri utrjenih oblikah, ...* (K) — *Dobra kritika ne podira samo, ampak tudi zida.* (K) — *Tam ni ljubil samo vina, ampak tudi krčmarico.* (K) — *V njem ni imel samo predstojnika, ampak tudi prijatelja.* (S) — *Ni samo svetoval, ampak tudi pomagal.* (K)

Stavki, povezani z veznikom *ne // ni le // samo* — *marveč tudi*:

Lojnice niso le ob lasnih koreninah, marveč tudi drugod v usnjici. (KRS) — *Godilo se ji je kakor tistim redkim, ki jih ni gnala v svet le misel na zaslužek, marveč tudi sila po življenju.* (BK) — *Toda naj rezultate Žigonovih razlag danes presojamo tako ali drugače, ostala bo resnica, da so bistveno možnost novih, ne le oblikovnih, marveč tudi vsebinskih predorov v pesnikov, ...* (PP)

Seveda to ne velja samo za tako imenovano »vsebino« literarnega dela, marveč tudi za tisto, čemur pravimo izraz ali slog. (PP) — *Autonomnosti poezije pa ni branil samo glede na njeno razmerje do morale, marveč tudi glede na njeno razmerje do zgodovinske resničnosti.* (PP) — *Naravnost ni samo ideja, marveč tudi resničnost najrazličnejših dejstev in vprašanj duhovnega, socialnega, ekonomskega in političnega značaja.* (VN)

Stavki, povezani z veznikom *ne // ni le // samo* — *temveč tudi*:

Naše žene so ne le pametne in delavne, temveč so tudi lepe. (JS) — *Ni le ubogal, kar so mu ukazali, temveč tudi radovoljno se je ponižal.* (CZ) — *Barbara ji je pomagala ne le pakirati, temveč je poskrbela tudi za rezervacijo sedeža na vlaku.* (TZ) — *Nato mu dá to zrcalo v »Pogledu na jezero« povod ne le za poetično kontemplacijo narave, temveč tudi za globoko ontološko razmišljanje.* (VL)

Nisem videl samo belih obrazov, temveč tudi rumene, bronastorjave in čisto črne. (CZ) — *Hlev torej ni bil zame samo torišče truda in dela, temveč mi je*

postal tudi dom tihe, mladostne sreče. (KuS) — Oče se je razburjal in orička ni padala samo po živini, temveč čestokrat po meni. (KuS) — Na trgu je vsak dan več proizvodov, tudi takšnih, ki niso samo koristni, temveč tudi lepi za oko, ... (KB)

Stavki, povezani z veznikom *ne // ni le // samo // več* — *ampak // temveč // marveč*:

Potem je obrnil k stricu obraz, ki ni bil več samo blede, ampak bel kakor stena. (MŠ) — Obraz ni bil več samo blede, ampak bel kakor kreda. (S) — Taka razdrobljenost pa ni problem samo na tem področju, ampak v velikem delu Štajerske in Slovenije. (D) — Pohlin ni ostal le pri dajanju pobud v slovnici, ampak je začel zbirati okrog sebe mlade nadarjene fante, jih navduševati za slovenski jezik ter jih urediti v njega uporabi v literaturi in posebej v pesništvu. (KO) — In ne samo zaradi preprostega reda v njegovem moralnem svetu, marveč zaradi tega reda v svetu, ki ga ustvarja fantazija, je človeku Prešeren tako naraven, preprost in blizek. (VL) — Stanovanje je aktualen problem ne samo danes, temveč je bil vedno od preprostega zaklona, vošlega drevesa in naravne jame do eskimoskega iglujca, lesenjač, zidanih hiš in ogrodnih nebotičnikov. (ŠM) — Svetli valovi zvoka so ga hoteli prekovati pod svojimi strašnimi udarci v nekaj, kar je bilo sicer še človek, a ne več človek-glas, človek-društvo, temveč — valovanje. (ZJ)

Stavki, povezani z vezniki *ne // ni* $\left\{ \begin{array}{l} \text{samo} \\ \text{le} \\ \text{zgolj} \\ \text{več} \end{array} \right\}$ — $\left\{ \begin{array}{l} \text{nego tudi} \\ \text{temveč celo} \\ \text{ampak // marveč //} \\ \text{temveč predvsem} \end{array} \right\}$:

Radovedec ne taji ne le govornice, temveč celo govor drži, da vsem pričujočim lasje pokonci vstajajo. (TS) — Vsaka gledališka predstava mi je bila v užitek; ne zgolj umetnost sama, marveč tudi občutek sprostitve, ... (GD) — Družbena stvarnost pa niso zgolj posamezniki, marveč predvsem ljudstvo, množice. (TS) — Kazal se je ne samo izvrstnega jurista, nego tudi spretnega stilista in bistroumnega moža. (TS) — V knjigi France Prešeren, poet in umetnik ..., najdemo novo razlago problema, ki ne izhaja več iz zgodovinske ideje uvoda, temveč predvsem iz individualne ideje Krsta. (PP) — Stilno je ta verzifikacija močno nelzčiščena ne le zato, ker si pesničarji še niso izoblikovali in izčistili izraza, ampak predvsem zaradi vplivov, ki so na nje delovali. (KO)

Zveze z enočlenskimi gradacijskimi vezniki:

Enočlenski gradacijski vezniki so kazalci zvez, ki ne tvorijo tako izrazite strukture kot dvočlenski vezniki. V večini primerov so okrepljeni z dodatnimi leksikalnimi prvinami.

Vloga gradacije je veliko manjša kakor v prejšnjem tipu. Tu lahko ločimo zveze brez zanikanja, zveze z zanikanjem v obeh stavkih, zveze z zanikanjem v drugem stavku.

Pri asindetskih zvezah pride v nekaterih primerih do razbitja dvočlenskosti gradacijskega reda. Tako srečamo mnogočlensko vrsto, ki izraža gradacijske odno-

se semantično, s svojo strukturalno zgradbo pa se v večini primerov razlikuje od gradacijskih konstrukcij. Mnogočlenske asindetske zveze tega tipa vseeno nastopajo precej redko in jih lahko imamo za izjemne parataktične konstrukcije.

Zveze brez zanikanja:

1) stavki, povezani z veznikom *tudi*:

Tako je mislil in čutil kot deček; tako mislijo in čutijo vsi od kraja, tudi njegova mati. (BK) — *Planil je, jo pogledal in pridržal dih. Tudi ona ga je gledala.* (KrM) — *Telo je bilo trudno, tudi misel je bila okorna.* (KrM) — *Zanimive so scenografske rešitve Flavia Magherinija; tudi igralci so se izkazali, najbolj Leo Gem.* (D) — *Jutri bom spet šla na ljudski odbor, tudi oče bodo šli z menoj.* (IN)

2) stavki, povezani z veznikom *pa tudi // pa še*:

Ubogi pregnanec je šel po svetu brez denarja, pa še brez tolažbe in upanja. (TP) — *Obredi in slovesnosti, pa tudi vsakdanja opravila so bile otroku smiselno urejene igre.* (LP) — *Zato se boji pogledati naravnost, boji se odpreti usta, pa tudi pred omaro ob steni se boji stopiti.* (LP) — *Tekmovanja izven konkurence se lahko udeleže vsi mladiči s slovenskega prvenstva (!) pa tudi ostali.* (D) — *Fanta pa imam ... Pa še kako lepega.* (GD) — *Krila so mu pogosta predstava, ljub simbol prisposodba, pa tudi samo okras.* (VL)

3) stavki, povezani z veznikom *a tudi*:

Z otrokom so skrbi, a tudi veselje. (IN) — *Izklicevanje pri cerkvi se je nadaljevalo kakor hudo leto, da že nihče ni več poslušal. A tudi bojkot je trajal.* (KuS)

4) stavki, povezani z veznikom *in tudi*:

Mož je šibek in star in tudi popolnoma gluha je. (KoS) — *Bil je enajsti stanovalec celice, ki je uradno bila določena za štiri osebe in je imela tudi toliko prostora na pogradih.* (KuS) — *Njegove besede pa zvene še danes sveže in so tudi za nas točna kritika povojnega ekspresionizma.* (OL) — *Tresel se je on, in tresel sem se tudi jaz.* (LaS) — *S silo so ga morali spraviti v hišo in jed so tudi komaj spravili vanj.* (KoS)

5) stavki, povezani z veznikom *ampak*:

Veš malo sem pijan, ampak čisto malo, majčkeno. (SO) — *Ti zdaj ne govoriš, ampak kričiš.* (J) — *In zdaj več ne ponavljam, ne grozim, ne vpijem, ampak doživljam.* (ZM)

6) stavki, povezani asindetsko:

Pri tej vrsti zvez je gradacija pogosto izrazito okrepljena s stopnjevanjem. Tu pogosto srečamo vse vrste stopnjevanja od osnovnika do presežnika:

Turčin mi je blago pobral, Turčin mi je hišo požgal. (JS) — *Globoko, vse globlje se nam je zarezalo v dušo.* (CZ) — *To je grozno, to je strašno, to je skoro neverjetno!* (LaS) — *Bukov gozd je gost, borov je gostejši, smrekov je najgostejši.* (JS)

In prav v takih stavkih pride do razbitja dvočlenskosti gradacijskega vrstnega reda.

K dvočlenskimi gradacijskimi zvezam prištevamo konstrukcije, v katerih je gradacija okrepljena s: *pa, še, celo* + primernik ali presežnik, glej primere:

Na deželi je zrak čistejši kakor v naseljih, najmanj čist pa je v velikih industrijskih središčih. (JS) — *Nocoj sem še podlež, jutri bom pa človek.* (KrM) — *Volna je mehkejša od žime, najmehkejše pa je perje.* (JS)

Vino je močna pijača, žganje pa je še močnejše. (JS) — *Fant je bil nagle jeze, oče pa je bil še naglejši.* (JS)

Ne odobravam ga, še več, zaničujem ga. (KoO) — *Jed brez soli je plehka, še plehkejši je govor brez misli in brez vsebine.* (JS) — *Od razlike izkupička je ostalo za najemnino, a za zavarovalnico že ni doseglo, še manj pa za obleke in druge potrebščine.* (KuS) — *Pobuda je zanimiva in koristna iz dveh razlogov: v Italiji se kaj malo ve, da živi na vzhodni meji slovenska manjšina, še manj pa poznajo probleme in njeno kulturo.* (D) — *Angleži niso imeli podrejene vloge, čeprav so izgubili z visokim rezultatom 2:5 (0:3). Še več: v polju so bili najmanj enakovredni.* (D)

Zveze z zanikanjem v obeh stavkih:

1) stavki, povezani z veznikom *tudi*:

In v tem je uživala. Ne samo iz polnega dekleštva, tudi ne iz polnega ognja zrele žene. (JN) — *Ničesar ne ve, tudi sluti ne.* (TS) — *Nikomur je ne izdam, tudi ženi ne.* (KČ) — *Čujte me, praga te hiše ne prestopim več, tudi moji otroci ga ne bodo.* (IN) — *V njegovem glasu vendar ni bilo nič strašnega. Tudi njegov obraz ni bil grozen. Ona pa je zardela in se sklonila.* (KrM) — *Toda tu nam ne gre za golo estetiko, tudi ne za svetovna merila.* (ŽD) — *Zvečer ni dobro čez cesto, tudi zjutraj ne.* (KČ) — *Zaspati ni moč človeku ne umiriti se, tudi umreti ne bom mogla.* (LH) — *Ni se razveselil, tudi ne razžalostil; nikoli in nikomur bi ne bil mogel povedati, kaj se je oglasilo takrat v njegovem srcu.* (CZ)

2) stavki, povezani z veznikom *in tudi*:

Marenka ni videla nikogar in tudi nje ni nihče videl. (ZC) — *Strah je bil v očeh, kletve ni bilo in tudi ne obžalovanja.* (CZ) — *Nisem ji rekel ne zvečer, ne drugi dan in tudi ne ob slovesu.* (ZC) — *Zakaj srce ne pozna malenkosti in tudi paragrafov.* (ZC)

3) stavki, povezani z veznikom *pa tudi*:

Otrok ne more paziti pri pouku v šoli. Minejo tedni, ko ne sliši besede, pa tudi učenci ga ne zanimajo več. (LP) — *Jaz ne, pa tudi nihče drugi to ne bo.* (KrM)

Zveze z zanikanjem v drugem stavku (ali brez zanikanja):

Sem prištevamo majhno število zvez, ki izražajo gradacijske odnose, povezane z veznikom *a*. Gradacija je tu dodatno okrepljena s *še, nič manj, vedno* (+ primernik):

Po četrti se je izza dobrega pol kilometra oddaljenega hriba, za katerim je tičal trg, dvignil sprva rahel, a vedno močnejši svit požara. (KČ) — Bila je dovolj grenka za mojega očeta in mojo mater, ki sta brozgala poljansko močvirje, a nič manj grenka za nas otroke. (KI) — Petrolejka je plapolala in njegov obraz je postal bled, a še vedno nemiren, negiben; ... (KČ)

Seznam avtorjev in del, iz katerih so primeri:

BK — F. Bevk, *Kaplan Martin Čedermac*, Ljubljana 1938; CZ — Ivan Cankar, *Zbrani spisi*, Ljubljana 1968, D — *Delo*; GD — S. Grum, *Dogodek v mestu Gogi*, Ljubljana 1931; IN — A. Ingolič, *Nebo nad domačijo*, Maribor 1961; J — Boris Jukič, *informator*; JS — J. Jurancič, *Slovenački jezik*, Ljubljana 1965; K — Kartoteka Inštituta za slovenski jezik SAZU; KB — C. Kosmač, *Balada o trobenti in oblaku*, Ljubljana 1965; KČ — V. Kavčič, *Čez sotesko ne prideš*, Ljubljana 1956; KI — M. Kranjec, *Imel sem jih rad*, Ljubljana 1953; KO — J. Koruza, *O začetkih slovenskega pesništva*, Ljubljana 1971; KoO — M. Kozina, *O človekovi dejavnosti*, Ljubljana 1957; KoS — C. Kosmač, *Sreča in kruh*, Ljubljana 1946; Kr M — M. Kranjec, *Majhne so stvari*, Ljubljana 1947; KRS — J. Krečič, M. Ramovš, *Somatologija*, Ljubljana 1966; KuS — L. Kuhar, *Samorastniki*, Ljubljana 1940; LaS — V. Lamut, *Stopnjevalno ali gradacijsko priredje*, JiS, Ljubljana 1969; LH — D. Lokar, *Hudomušni Eros*, Ljubljana 1960; LP — D. Lokar, *Podoba dečka*, Koper 1956; OL — A. Ocvirk, *Literarni zapiski*, Ljubljana 1935; MŠ — M. Malenšek, *Še bo kdaj pomlad*, Ljubljana 1957; PP — B. Paternu, *Prešernov Krst pri Savici*, Maribor 1970; S — *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana 1970; SO — B. Smolnikar, *Otroško življenje teče dalje*, Ljubljana 1963; ŠM — B. Škerlj, *Misleči dvonožec*, Ljubljana 1963; TP — P. Trdina, *Peter in Pavel*, Ljubljana 1884; TS — J. Toporišič, *Slovenski knjižni jezik IV*, Maribor 1970; TZ — J. Toporišič, *Zakaj ne po slovensko*, Ljubljana 1968; VL — J. Vidmar, *Literarne kritike*, Ljubljana 1951; VN — F. Vodnik, *Narodnost in svetovni nazor*, Ljubljana 1933; ZJ — D. Zajc, *Jezik iz zemlje*, Ljubljana 1962; ZM — P. Zidar, *Marija Magdalena*, Maribor 1968; ZD — *Dela Otona Zupanca V*, Ljubljana 1950.

Ada Vidovič-Muha

SAZU v Ljubljani

POMENSKA IN STILNA RAZSEŽNOST BESEDE PRIMER

V jezikovnih člankih o rabi posameznih besed zasledimo različna mnenja o tem, kakšno mesto naj bi imela v jeziku beseda *primer*, kakšna je njena pomenska in stilna povezava s sinonimnimi besedami, zlasti iz besedama *zgled* in *slučaj*. Zato naj nam nekoliko podrobnejša analiza pomaga pri odločitvah, kdaj in kako uporabljati navedene besede.

Beseda *primer* se uporablja na dveh širokih, pa tudi zelo različnih pojmovnih področjih: na eni strani se vključuje v besedno družino glagola *primerjati* (*primerjanje*, *primerek*, *primera* itd.), na drugi strani pa je naslonjena na en pomen glagola *primeriti*, in sicer na tistega, ki se da sinonimno izraziti z besedami *pripetiti*, *zgoditi*, *dogoditi se* (pomen, ki je sinonimno povezan z glagolom posrečiti se, nima nobene zveze z besedo *primer*). Na področju obeh glagolov je *primer* razvil precej pomenskih, sintaktičnih in stilnih variant.

Primer — zgled

Besedo *primer* s pojmovnega področja glagola *primerjati* zasledimo v Vodnikovem rokopisnem gradivu za slovar, v katerem je dvopomenski nem. Beispiel poslovenjen z *izgléd*, *spregléd*, *primér*, *pokázanje*. Že v teh zapisih se torej pojavi poleg stare besede *zgled*, ki je lahko pokrivala samo en pomen nemške be-